

Tijdschrift voor
héemkunde
folklore en
oudheidkunde

M. GUILLUY A
NERMSTRAAT 35
3320 HOEGAARDEN

Uitgiftekantoor 3300 Tienen 1

N° 134

WOLFAAL

4. Hougaerde. — L'Eglise.

Édit. Smeyers-Leirere.

V.U. Grooten E.
Residentie Beatrijs 169
3300 Tienen
tel: 016/81.72.35

Driemaandelijks 1/99

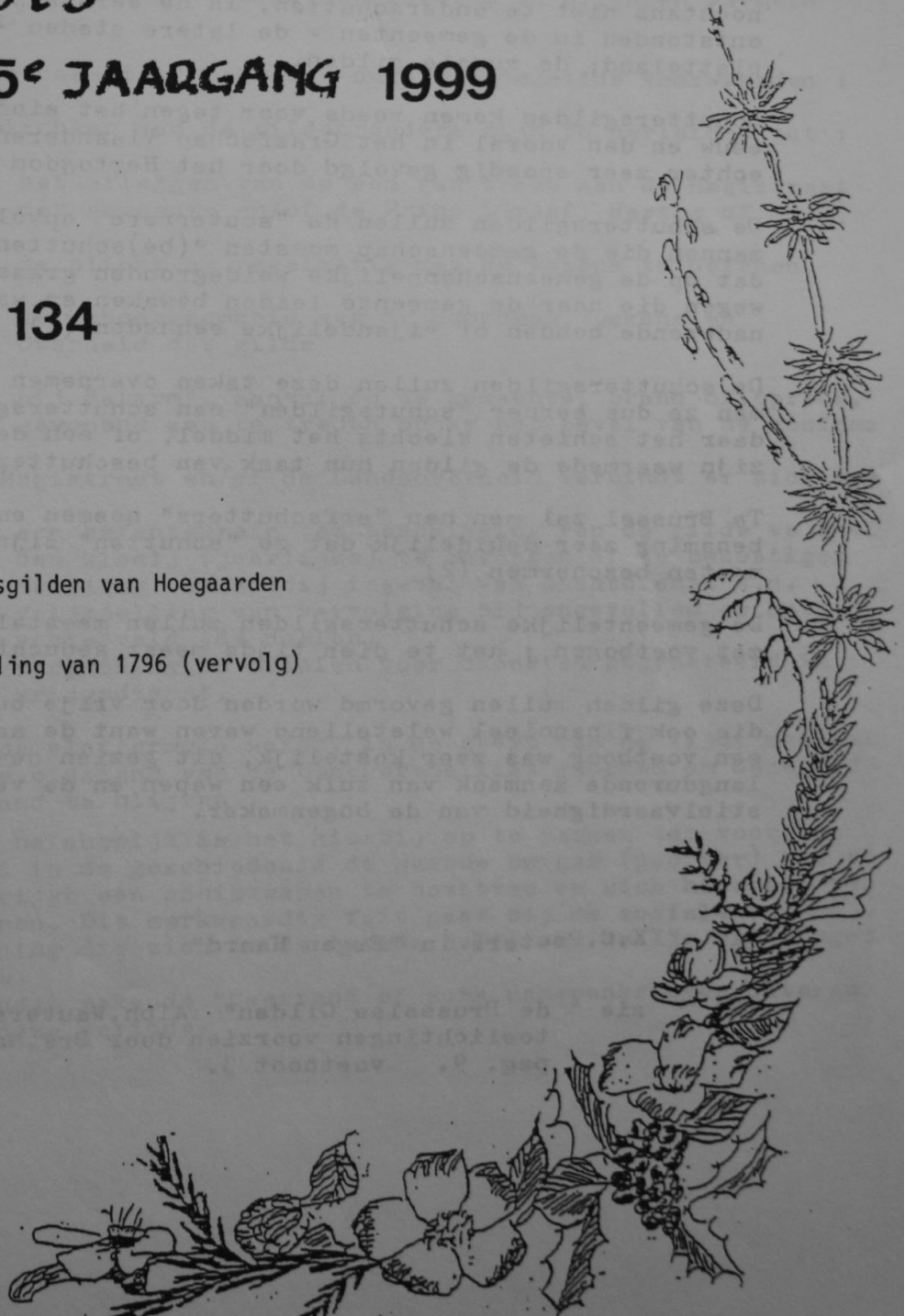
AFLEVERING

ALPAIDIS

35^e JAARGANG 1999

INHOUD nr. 134

- De Schuttersgilden van Hoegaarden
- De Volkstelling van 1796 (vervolg)

De Schuttersgilden te Hoegaarden

Alhoewel er, in de 19e als in de 20ste eeuw, er heel wat over de schuttersgilden werd geschreven, toch bleef het onderwerp in de officiële geschiedschrijving onverdiend verwaarloosd.

De rol die de schuttersgilden in de geschiedenis van onze geweste op sociaal-ekonomisch en kultureel gebied hebben gespeeld is nochtans niet te onderschatten. In de eerste plaats deze die ontstonden in de gemeenten - de latere steden - als later op het platteland; de rurale gilden.

Schuttersgilden komen reeds voor tegen het einde van de 13e eeuw en dan vooral in het Graafschap Vlaanderen en in Artois, echter zeer spoedig gevolgd door het Hertogdom Brabant.

De schuttersgilden zullen de "scuterrere" opvolgen; de gewapende mannen die de gemeenschap moesten "(be)schutten" tzt. het vee dat op de gemeenschappelijke weidegronden graast bewaken, de wegen die naar de gemeente leiden bewaken en waarschuwen voor naderende benden of vijandelijke eenheden. (1)

De schuttersgilden zullen deze taken overnemen en terecht zal men ze dus eerder "schutsgilden" dan schuttersgilden noemen, daar het schieten slechts het middel, of één der middelen, zal zijn waarmee de gilden hun taak van beschutters zullen uitoefenen.

Te Brussel zal men hen "erfschutters" noemen en het is in deze benaming zeer duidelijk dat ze "schutten" zijn die het "erf" moeten beschermen (2)

De gemeentelijke schuttersgilden zullen meestal bewapend zijn met voetbogen; het te dien tijde meest geduchte wapen.

Deze gilden zullen gevormd worden door vrije burgers (poorters) die ook financieel welstellend waren want de aanschaffing van een voetboog was zeer kostelijk, dit gezien de omslachtige en langdurende aanmaak van zulk een wapen en de vereiste hoge stielvaardigheid van de bogenmaker.

(1) K.C.Peeters in "Eigen Haard"

(2) zie " de Brusselse Gilden" Alph.Wauters vertaald en van toelichtingen voorzien door Drs.Marc de Schrijver pag. 9. voetnoot 3.

Deze betere stand, tingieters, handelaars, kooplui e.d. ware meestal ook eigenaars van huizen en werkplaatsen en hadden dus alle belang bij medezeggingsschap te hebben in eventueel krijgsverrichtingen en dit niet alleenlijk overte laten aan soldaten (soldeniers) of ambachtsgilden.

Daarenboven kan alleen deze klasse zich de weelde veroorloven tijd vrij te maken om zich met de wapens te oefenen.

Het afbranden van bepaalde wijken werd zeer dikwijls als krijgstaktiek toegepast. Deze begoede poorters bekomen dan ook van de gemeentelijke overheid en van de landheer een "Caert" zijnde een statuut (op perkament geschreven "charte = caert") waarin wederzijdse rechten en plichten vermeld staan.

Al dze "caerten" behelzen ongeveer dezelfde voorwaarden :

De plichten van de gildebroeders zijn te herleiden tot :

- het afleggen van de eed van trouw aan de Magistraat der gemeente en/of de Prins (Graaf, Hertog of dgl.)
- de plicht om regelmatig met de wapens te oefenen
- de gehoorzaamheid aan de Hoofdman, Dekens en Overheid der gilde
- bij "alarm", aanval op de gemeente, brand of oproer, gewapend aan te treden onder het bevel van de Hoofdman

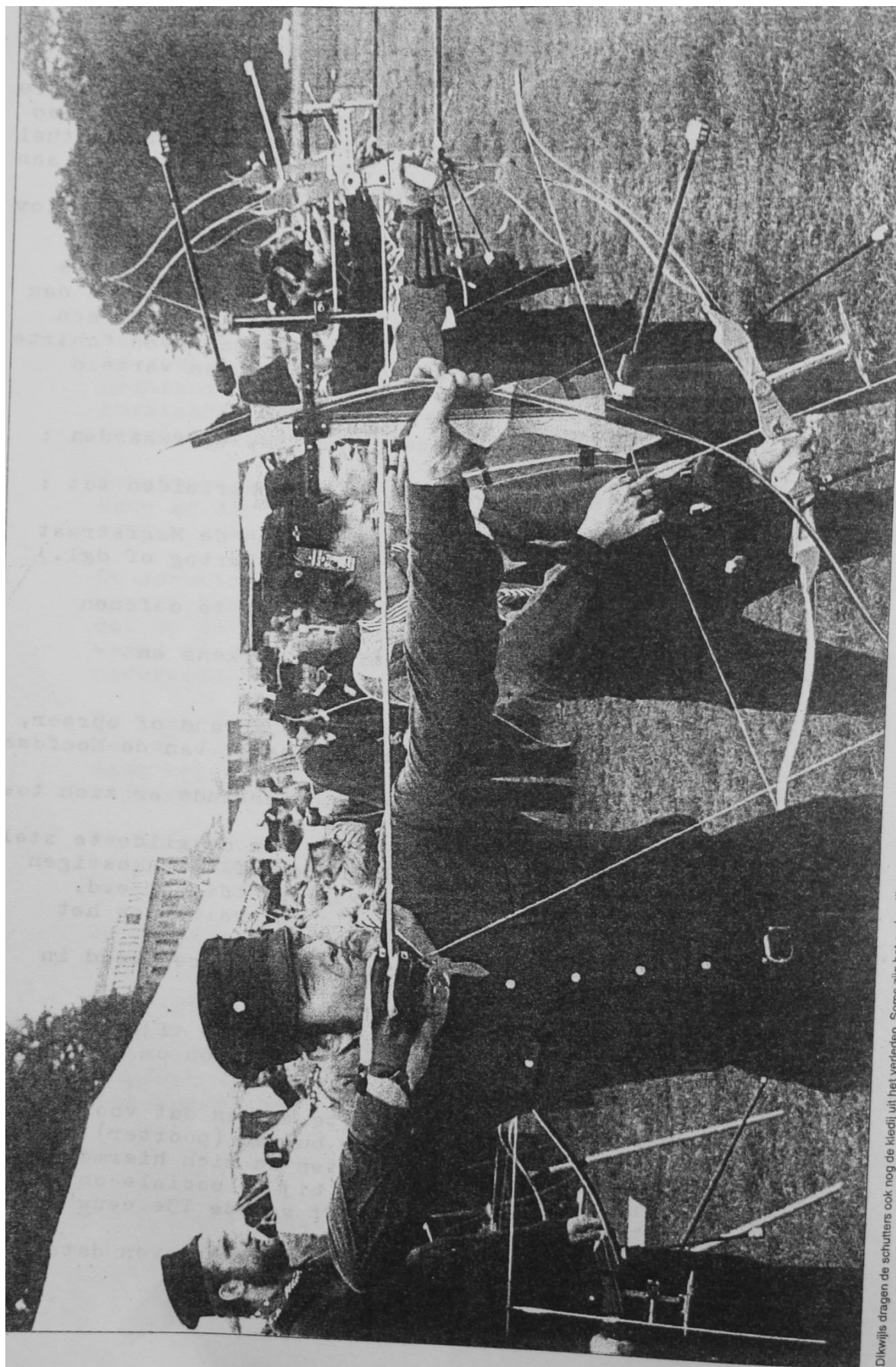
De Magistraat en/of de Landsoverheid verbindt er zich toe

- een oefenterrein ter beschikking van de gilde te stel
- een kledij (jaarlijks) te bezorgen of te bekostigen
- betaling van soldij ingeval van wachtdienst e.d.
- vrijstelling van vervolging bij ongevallen op het schietveld (de doelen)
- vergoeding te betalen voor diensten gepresteerd in krijgsveld.

Bij de slotformule wordt, in de geest van de tijd, meestal om de bijstand van de beschermheilige gebeden om deze eed gestand te blijven.

Zeer belangrijk is het hierbij op te merken dat voor het eerst in de geschiedenis de gewone burger (poorter) het recht verkrijgt een schietwapen te bezitten en zich hiermede te oefenen. Dit merkwaardig feit past bij de sociale ontvoogding die zich in de tweede helft van de 13e eeuw ingezet heeft.

De oudst gekende "Caerten" of soms schepenbrieven dateren uit deze periode.

Dikwijls dragen de schutters ook nog de kledij uit het verleden. Soms zijn het oude militaire uniformen, soms boerenkleden.

De gilden zullen steeds aan een beperking gebonden zijn in het aantal van hun gildebroeders. Inderdaad, een te groot aantal zou wel eens een gevaar kunnen opleveren voor de overheid.

Na de voetbooggilden vormen zich ook de handbooggilden. De verklaring hiervoor wordt gezocht in het feit dat, een handboog veel eenvoudiger zijnde van makelij, dus veel goedkoper, aangeschaft werd door de "poorters" die niet zo welstellend waren om zich een voetboog aan te schaffen, doch zich steunend op het voorbeeld der voetbooggilden, eveneens voorrechten eisen.

In de gemeentelijke krijgsmacht zullen de schuttersgilden, waarbij zich na de kolveniers in de tweede helft van de 15e eeuw ook de schermers - geen schutters doch wel schutten - gaan voegen, de enigen zijn, die schiettuigen mogen gebruiken in tegenstelling dus met de ambachtsgilden die alleen steekwapens mogen gebruiken en deze dienen in te leveren bij het einde van de gevechten.

Oorspronkelijk zullen deze schutsgilden diverse taken vervullen :

- militair : de gemeente verdedigen bij aanval
- politie-el: de scout bijstaan bij ordehandhaving
- wachtdiensten verrichten op wallen, belfort, poorten en markten
- een vriendelijk sociaal milieu bieden aan de gildebroeders en hun familie
- een religieuze functie door het bieden van een geschikte omlijsting ter beleving van hun religie, door het bouwen van eigen kerken, altaren of kapellen
- ze hadden een niet te onderschatten culturele functie door het bouwen van gildecamers, hun lokalen, die uitzonderlijk groot en mooi waren om aan de prestige van de gilden bij te dragen vooral dan in de 15e eeuw.

Op het einde van de 16e eeuw verliezen de schuttersgilden door het wegvallen van belangrijke taken, zoals militaire en politieele. Ook de wachtdiensten worden stilaan overgenomen door bezoldigde dienaars van de gemeente.

Het is in de loop van de tweede helft der 16e eeuw dat we vele rurale gilden zien ontstaan. Gilden die veelal ten dienste staan van de plaatselijke adel. Ze worden ingericht volledig naar het model van hun stedelijke voorgangers.

Vanzelfsprekend zullen de militaire en politieke taken van geen belang meer zijn, doch ze zullen des te meer belang hebben bij het opluisteren van de plaatselijke feesten, de erehaag vormen en saluutschoten lossen, steeds aan de processies deelnemen, teerfeesten inrichten enz...

Te Hoegaarden zal men de algemene trend volgen. Er wordt een kruisbooggilde ingericht, gevolgd door een handbooggilde met de traditionele St. Sebastiaan als beschermheilige en dan nog een St. Ambrosiusgilde die de plaatselijke imkers (bijenhouders) groepeert.

Met de Franse Revolutie worden alle instellingen van het "Ancien Régime" afgeschaft en dus ook de schuttersgilden. Hun goederen worden verbeurd verklaard. Rurale gilden kunnen er zeer dikwijls aan ontsnappen door de geslotenheid van hun gemeenschap en de weinige volgelingen die de nieuwe ideeën er vonden.

Wat er aan gilde bezittingen overblijft, zowel van de stedelijke als van de rurale gilden, getuigt van een opmerkelijke goede smaak en van een sterke wil om zich te doen gelden.

Deze getuigenissen die nog tot ond gekomen zijn behoren nog steeds tot het waarde volste patrimonium van onze gemeenschap.

De schuttersgilden van dorpen die vóór 1500 werden ingericht zijn uiterst zeldzaam.

Het is ook van belang te mogen vaststellen dat overal op de tornooien schutterijen verschenen die zich oefenden in de "const der retoriken" en "esbattementen" opvoerden. Dit wijst erop dat er tussen een schutterij en een kamer van rhetorika tijdens de Middeleeuwen een grote verwantschap bestond.

(zie Lyna J. De Ster van de Rederijkerskamer te Hasselt in V.O. XI. 1935 blz. 29 envlg.)

Op vele plaatsen legden de gilden zich niet zo maar neer bij het afschaffingsdecreet van 1796. Reeds begin 19e eeuw onder Napoleon, vragen leden van oude gilden de toestemming om terug te mogen vergaderen en een "société d'aggrément" te mogen vormen. Rond het midden van de 19e eeuw ontstaan er zeer vele van deze schietverenigingen. Ze zijn de afstammelingen van de oude schuttersgilden. Velen echter zijn zich dit niet meer bewust.

Thans echter, in de loop der laatste decenia, stelt men vast dat weer waarde gehecht wordt aan die oude afstamming en op vele plaatsen worden de oude tradities, in zoverre nog bruikbaar, in de hedendaagse sociale kontekst, in ere hersteld.

Vele "gilden" worden hierin geholpen door hun "Federatie" of door de "Conventie". (zie verder: Cursus "Gildebegeleider").

Deze herwaardering gebeurde niet alleen in onze streken doch is een algemeen verschijnsel in West-Europa. Het gevolg hiervan was de stichting van de "Europese Gemeenschap der Schuttersgilden" in 1971 te Antwerpen.

Het gildewezen heeft wind in de zeilen !

Marc de Schrijver
Secret. Generaal van de
Conventie der Schuttersgilden.

Kruisbooggilde St. Maarten te Hoegaarder

Het is zeer ongewoon voor een kruisbooggilde om St. Maarten als beschermheilige te hebben. Deze wordt meestal door de kolveniersgilden (geweerschutters), vereerd en dit zowel in Nederlands als Belgisch Limburg.

Het was Ferdinand van Beirenen, Prinsbisschop van Luik van 1612 tot 1650, die op 28 november 1617 de "Caert" met de statuten aan de Hoegaardse gilde van de kruisboog verleende, met als beschermheilige St. Maarten.

Deze statuten werden hernieuwd en bekrachtigd door de Prins-Bisschop Vilbruck op 21 oktober 1769.

De Overheid bestond uit een Koning en een Kapitein, een Deken en twee gezworenen.

De Deken en de twee gezworenen werden jaarlijks verkozen en moesten bij het einde van hun dienstjaar rekenschap afleggen van hun beheer.

Dit gebeurde na het jaarlijks schietfeest.

Er was een "Knaep" in dienst van de gilde die men ook "sergeant" noemde en die beëdigd was.

Zijn verklaringen hadden kracht van wet en wij kunnen daaruit afleiden dat hij ook instond voor de goede orde op de schietstand en in de gilde in het algemeen.

Desbetreffend waren de reglementen niet zacht.

Zo werd het vloeken o.a. gestraft met een bedevaart naar Hal of het neertellen van een boete van een gulden en 5 stuivers. (zie Wauters, Arr. Louvain, c. Tirlemont 35)

De uitdagingen, de slagen, een messteek werd gestraft met een bedevaart naar St. Jan te Luik of een boete van een Gulden vijf stuivers.

Bij verwonding van een derde werden, naargelang de ernst van de wonde gestraft met een bedevaart naar O.L.V. ter Aken of naar St. Pieter te Keulen.

Ook dit kon afgekocht worden door het betalen van een boete van twee of vier gulden.

De traditie om zich in gildeverband alle zondagen in het kruisboogschieten te oefenen werd stipt in ere gehouden en de afwezigheid werd beboet met 3,5 of 7 stuivers.

Tijdens deze vergaderingen was het toegelaten telkens een halve maat tarwe, zes pond vlees en een kaas van zes stuivers te verbruiken.

Ook te Hoegaarden schijnt de kruisbooggilde de rijkste en de meest vooraanstaande te zijn geweest. In ieder geval waren hun bezittingen niet onaanzienlijk, het bestond uit een grond van 75 roeden palende oost de losweg van de beek naar de kerk, zuid M. Stottmans, west Jacob Troost en noord Antoon Jozef Collart. Dit goed werd door de Republiek op 5 april 1799 openbaar verkocht aan citoyen Evrard Hubert Putzeys van Hoegaarden voor 90 fr. ((Rijksarchief Aff. nr. 4 - 157)

De St. Sebastiaansgilde

Alhoewel er geen tastbare bewijzen van bestaan, kan men redelijk aannemen dat de handboorgilde reeds rond 1550 best

De statuten der "Broederschap vander Groote Gulde vanden edelen hantboghe" werden in 1698 vernieuwd en goedgekeurd door Maximiliaan Henri, Prins-Bisschop van Luik.

(zie Wauters - arr.Louvain c.Tirlemont n. 35.)

Uit het dokument verleend door de Prins-Bisschop lichten wi een paragraaf waaruit wel blijkt dat de gilde reeds vele jaren bestond :

"alsoo het kennelijk is aende autsre (oudste) gebrueder deser caemere ende bruederschap die henne voersaeten saligher hebben hoeren segghen dat Joncker Guillaum Fontigny, wijlen vaeder van joncker A. Fontigny, teghewoordighen hooftman. Here van Schoer, henne directeur is geweest, gelijk oock ghetoeent wordt dat henne voerouders van over 100 ende meer jaeren, altijt sijn gewee

Hieruit blijkt ook dathet steeds de Heren van Schoor geweest zijn die de erfelijke Hoofdmannen van de Gilde ware Men krijgt hierdoor het vermoeden dat deze schuttersgilde ontstaan is als lijf- of burgerwacht van de plaatselijke kasteelheer.(1)

De Heren van Schoor stamden uit een zeer oude adellijke familie van "ridders", edele krijgslieden. Deze ridders moesten bij oproep ter "Heivaart" door hun leenheer, aantreden en onttrekken met eigen krijgsvolk. Ook de verdediging van het eigen erf werd door dit krijgsvolk verzekerd Bij het opkomen van de georganiseerde legers verliezen deze hun militair nut en worden eerder als paradawacht verder gebruikt.

Ze zullen alle gemeentelijke feesten en processies opluiste Ze bleven echter in dienst van de Heer en oefenden zich ver in de kunst van de "edelen hantboghe".

(1) de familie "de Scora" werd voortgezet door de familie "de Beeckman de Schore". Deze heren zijn tot op het einde der 18e eeuw de hoofdmannen der Gilde zoals blijkt uit "Lettre de Mr.SWEERTS à son maître Beeckman de Schore

Monsieur le Capitaine,

Comme notre confrérie honore le 20 de ce mois la fête de le glorieux martyr St.Sébastien, c'est à cette fête que j'ai l'honneur et le plaisir de vous inviter et prier au nom de notre Confrérie de la vouloir honorer de votre présence.

Votre très humble serviteur
A.SWEERTS, greffier de la
franchise de H. et lieutenant
capitaine de la Confrérie.

Deze functie Lieutenant-Kapitein werd in de tweede helft van de 18e eeuw bekleed door Antoon Balthasar Sweerts, griffier van Hoegaarden, zoon van de vorige sekretaris Servaes Sweerts en bijgevolg neef van Charles van Nerum en Barbe Sweerts. Hij huwde een eerste maal met Lucie Schepers, zuster van de Meier Schepers en nadien in 1792 met zijn kleinnicht Dorothée Van Nerum (St.boom IV/3) kleindochter van Charles en Barbe en zuster van Burgemeester Henri Van Nerum.

Zoals nagenoeg alle handbooggilden is de beschermheilige te Hoegaarden ook St.Sebastiaan (zie verder)

Kregen de handbooggilden hun bestaansrecht door een "Caert" verleend door de Heer, of in gemeenten en steden door de Burgemeester(s) en Schepenen, ze dienden daarenboven erkend te worden door de Hoofdgilde van Leuven die hen dan ook een "Caert" verleende.

In de archieven van de Leuvense Hoofdgilde staat vermeld:

"Gejondt eene pampiere Caert aende Gulde bij Hoegaarden tot Autgaerde - 23 Sbris 1729"

(zie E. Van Autenboer - Kempische Schuttersgilden
VL. PAG. 32.)

Deze "Caerten" behelzen dan eerder de reglementen en de organisatie van de gilde. Ook voor het inrichten van schietspelen diende de toestemming van de Hoofdgilde van Leuven gevraagd.

Inzake organisatie en overheid vertoonde de gilde van Hoegaarden dezelfde structuur als algemeen voorkomend bij dergelijke Brabantse gilden.

De Hoofdman; traditioneel en erfelijk de Heer van Schoor.

Uit de leden die "gildebroeders" of "gebroeders" zijn, werd in algemene vergadering jaarlijks een "Deken" en twee "gezworenen" gekozen, die het hoofdbesuur vormden.

Belangrijke functies waren eveneens de "Luitenant Alsveris" (alferis - van het Spaans Alfieri = vaandrig, vaandeldrager), de knaep" die griffier (=secretaris) was en ook diverse taken had te vervullen. Bij overlijden van een gildebroeder moest "de knaep" het bericht aan de gildebroeders laten geworden, hij moest de doelen onderhouden, was dikwijls tamboer en kreeg allerlei taken toegewezen. Het schijnen vaste functies te zijn geweest. Werde de "Knaep" bezoldigd, de functie van "Alveris" werd zeer dikwijls verricht. Het was een eeretaak.

De verkiezing van de Deken en de twee gezwoeren had jaarlijks plaats op St.Sebastiaansdag (20 januari)

Die verkiezing was geheim en men moest zijn "voise stillekens aende knaep oft secretaris" mededelen. Men moet er rekening mee houden dat de meesten te dien tijde noch lezen noch schrijven konden ..

Eens per jaar moest elke broeder, en dit om beurt, een "provinghe" (= een traktatie, elders ook wel kofdag genoemd) aan hun gildebroeders aanbieden. Deze "provingdach" bestond uit een molevat terf, 9 pond vlees enz..

De proefheer moest zijn huisvrouw meebrengen (wellicht om het eten te bereiden) Had hij geen huisvrouw dan mocht hij evenwel in de plaats een "kitte oft kruyck biers verlenen"

Op zulks een "provinghdach" moest iedere gildebroeder aanwezig zijn, of straffe van boete.

De gildebroeders waren zeer begaan met hun heil in het hiernamaals. Zo één der gildebroeders kwam te overlijden dan bracht "de knaep" de droeve mare rond en riep hen allen op om de begrafenis bij te wonen, voor hem te bidden en ten offer te gaan. Niet nakoming van deze verplichting werd beboet met één pond was. De broeder rekende toch op zijn medebroeders om hem met hun gebeden de weg naar de hemel te effenen.

Zoals iedere gilde kende ook de St.Sebastiaansgilde van Hoegaarden haar teerfeest jaarlijks en was dit dan tot in de puntjes verzorgd. Waar verbreedert men beter dan rond een welgevulde tafel ?

Zoals van alle gilden werden de goederen aangeslagen bij de ontbinding der gilden in 1796.

De onroerende goederen, bestaande uit 6 are 7 C.A. (25 roeden) gronden en tuinen, palende oost aan een voetweg, zuid, west en noord aan Van Dormael, werden op 30 JUNI 1804 verkocht aan Jan Hendrik Mattelé, landmeter te Tienen, met volmacht van G.J.VANDORMAEL van BEAUSART voor de prijs van 120 FR. (zie Rijksarchief . Aff. nr. 16-423.)

De afbeelding van hun rijk versierd vaandel echter bleef via het geslacht Lowet bewaard, nadat het oorspronkelijk banier in het bezit gekomen was van de heer WAhanges (zie Familieschoon blz.853 par.I/4 en blz.896 en 897.)

Beschrijving van het vaandel:

"Een centaur (paardmens) gewapend met pijl en handboog, in de voornoten een wapenschild houdend zonder kleuren.

Wellicht is dit het wapenschild van de Heren van Schoor.

VAANDEL VAN DE SINT SEBASTIAANSGILDE

De St. Ambrosiusgilde

(Neere)

De gilde die St.ambrosius als beschermheilige had, was een vereniging van imkers - bijenhouders-, eigenaars van "biestokken". De oudste St.Ambrosiusgilden dateren reeds van het begin der 16e.E. Te Mechelen trouwens schonk de magistraat op 7 januari 1511 een "Caert" of reglement aan enkele poorters en ingezetenen, imkers, die een gilde wenste te vormen.

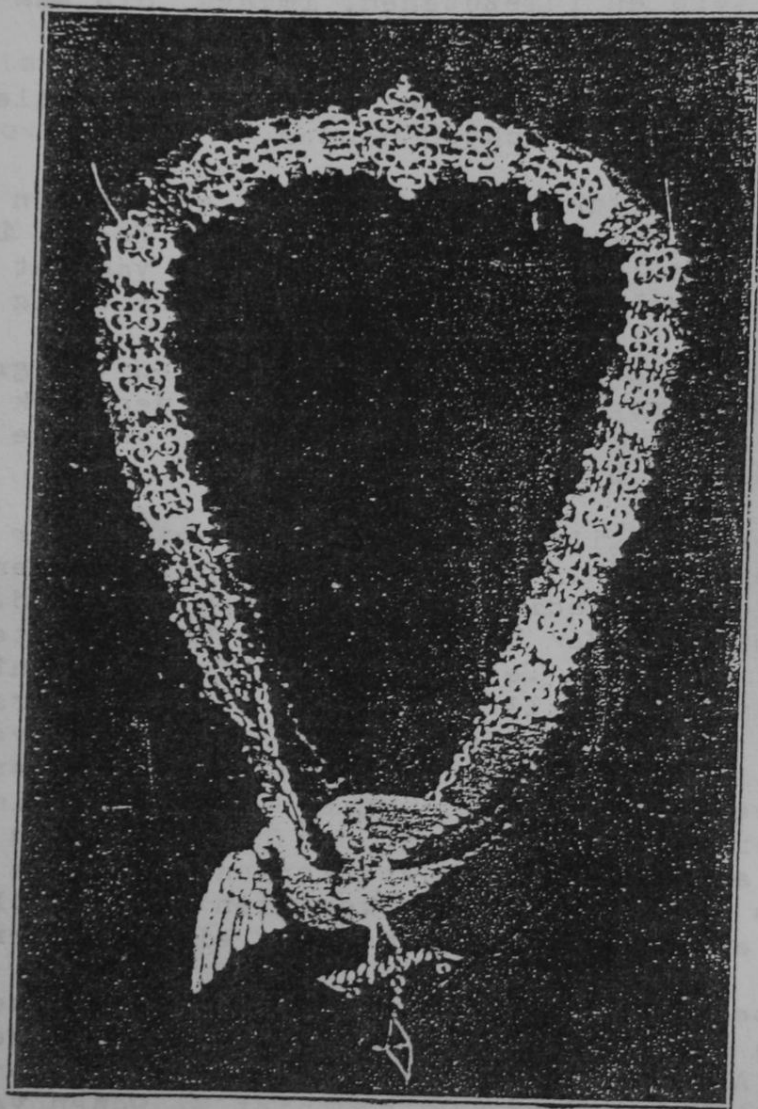
Deze bijengilden bekwamen het voorrecht dat alleen hun gildebroeders bijen mochten houden.

De St.Ambrosiusgilden kenden een grote bloei in de 2e helft van de 17e.E., met een hoogtepunt in de 18e.E. De later ontstane bijengilden zullen vervreemden van het gildeleven en zich nog uitsluitend met de bijenteelt bezig houden.

Economisch was de bijenteelt in die jaren van groot belang aangezien men hierdoor niet alleen een degelijk en gezond voedingsprodukt, doch ook de nodige was voor de waskaarten van de eredienst bekwam.

Alle St.Ambrosiusgilden organiseerden zich naar het model der schuttersgilden. Aan de gildebroeders werden dus eveneens sociale en godsdienstige plichten opgelegd. De meeste bijengilden beoefenden ook het schieten met de boog of met de buks. Te Hoegaarden (Neerem) echter met de handboog. Aangezien alle "Caerten" van schuttersgilden en dus ook van de bijengilden eenzelfde stramien vertonen, mag men geredelijk aannemen dat ook deze van Hoegaarden gelijk-luidend geweest is. De nieuwkomer moest zijn "intredegeld" betalen door het schenken van een bijenkorf aan de gilde. Deze werd, samen met de andere korven van gilde op een vaste datum verpacht. Bij hetverlaten van de gilde door verhuis of afsterven, bleef de korf eigendom der gilde.

Op 7 december werd de feestdag van de beschermheilige gevierd met een mis die door alle confreres diende bijgewoond te worden. 's Anderendaags werd dan een mis gelezen voor de overleden gildebroeders. Op het niet bijwonen van deze plechtigheden stonden boetes. Zoals bij alle schuttersgilden werd de overleden confrere door zijn gildebroeders in en uit de kerk gedragen.

Colliers de la gilde de Nerm (Hoegaerde).

Men reglement voorzag in het verpachten van "blevaten"

De verkiezing van de Overheid gebeurde volgens de algemene regels geldend bij de schuttersgilden.

Aangezien van de St.Ambrosiusgilde de gildebreuk nog bestaast staat het vast dat jaarlijks (?) een koning geschoten werd. Ook dit gebruik werd van de schuttersgilden overgenomen. Men zal wel kunnen aannemen dat het gebruik van een wapen, buks, kruisboog of handboog soms te pas kwam om bepaalde aanspraken op geschikte plaatsen voor de bijenteelt te doen gelden tegenover vreemde bijentelers en deze uit te drijven

Wellicht had ook deze imkergilde een heiligenbeeld dat zich dan wel in de parochiekerk, waar de jaarlijkse missen werde opgedragen, zal bevonden hebben.

Ook de bijengilden vielen als slachtoffers van de nieuwe weygeving onder franse revolutie en werden evenals de schuttersgilden afgeschaft.

De verplichting tot een gilde te behoren om bijen te rogen houden verviel, als strijdig met de individuele vrijheid en de bijengilden waren dus afgeschaft. Te Mechelen gebeurde dit in 1791. Nochtans bleven de ordonnanties van kracht die betrekking hadden op vreemde "bielieden" die op ander territorium hun korven kwamen plaatsen. (1)

De mooie gildebreuk, de waardigheidskentekens van de Gildekoning, bestaat nog. Aan een keten waarvan de schakels samegesteld zijn uit afbeeldingen van de bourgondische vuurslag hangt een koningsgaai (zonder jaartal)

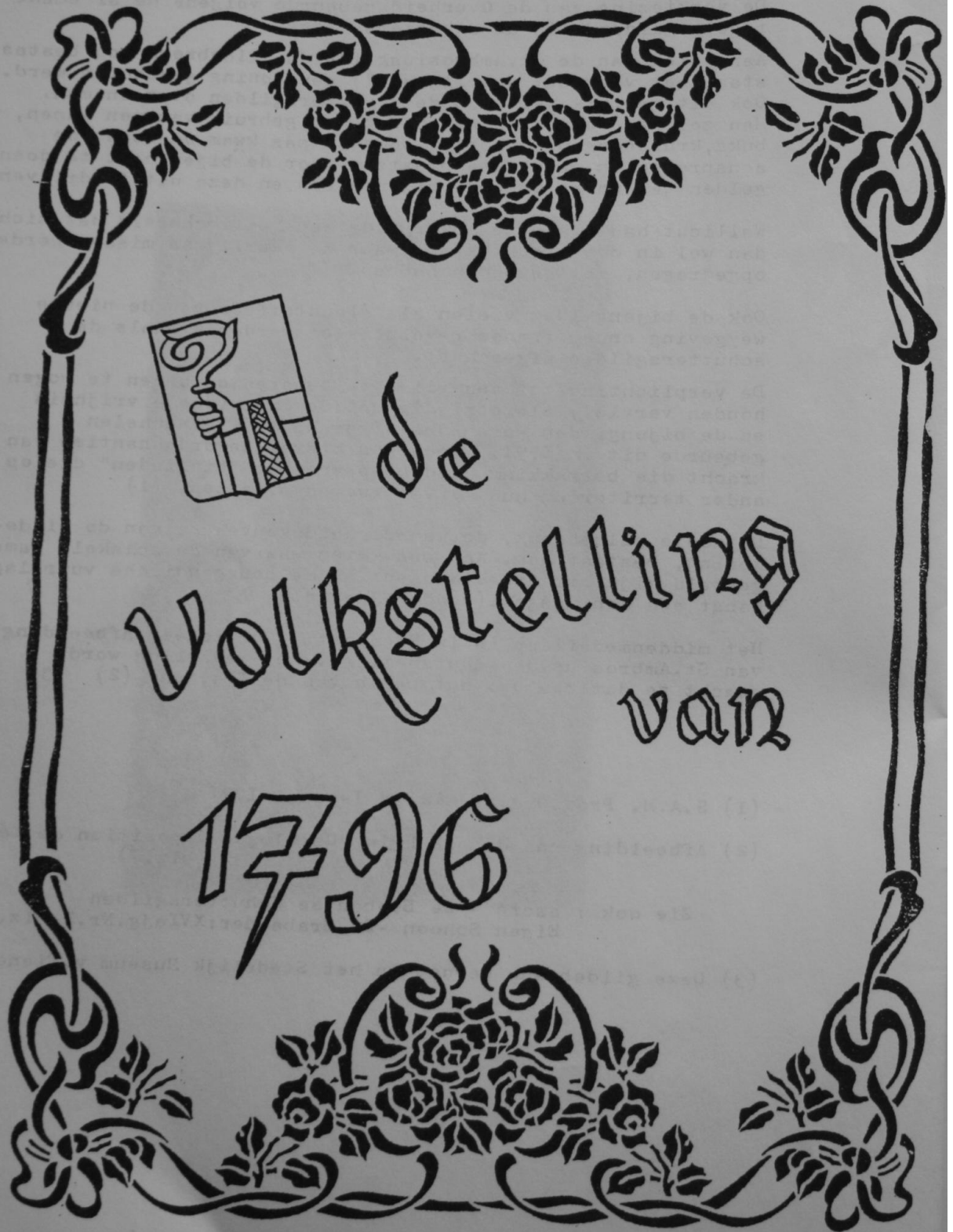
Het middenmedaillon is in Rococostijl en is een afbeelding van St.Ambrosius de schutsheilige. Het medaillon wordt geacht te dateren uit het begin van de 17e.Eeuw (2) (3)

(1) S.A.M. Prov.Ord. I, 12 ad 14 juni 1791

(2) Afbeelding van de breuk in "Catalogue Exposition de Léa (blz.7)

Zie ook : sacré - De Brabantse Schuttersgilden
Eigen Schoon -De Brabander:XVIIejg.Nr.2.blz.7

(3) Deze gildebreuk berust in het Stedelijk Museum v.Tienen

de
Volkstelling
van

1796

VERVOLG

12 - Smeden en IJzerbewerkers

=====

De paarden moesten beslagen worden en de ijzers gesmeed. Daarom waren er te Hoegaarden smeden en ijzerbewerkers nodig, die met het aambeeld konden omgaan. Zo had men:

Henri Clerinx 62 j. gehuwd met Elisabeth Groetaers en zoon Arnold 32 j.

Henri Sterckendries 48 j. gehuwd met Marianne Cornelis

Samuel Sterckendries 54 j. gehuwd met Cath. Sweerts

Godgaf Saelmaeckers 45 j. gehuwd met Therèse Dediect, was eveneens wagenmaker en bracht ook op de zware karwielen het ijzeren beslag aan.

Henri Taverniers 34 j. gehuwd met Therèse Sarré, stond als ijzerverkoper bekend.

Trudo Mathieu Demarge 65 j. was ketelmaker.

Men had in het dorp ook een leurder, die met potten en pannen, zeep en blink, nestels en garen en allerlei andere zaken van dorp naar dorp trok, om aan zijn kost te komen.

Het was Jean Mertens 60 j. alleenwonende in de Cuype.

13 - Boomakkers en hoveniers

=====

Op het laatst van de 18e eeuw waren er te Hoegaarden nog voldoende bomen, om aan een paar boomakkers hun brood te laten verdienen. Dit waren:

Pierre Van Ham, 32 j. gehuwd met Anne Marie Delvaux.

Gielis Van Ham, 51 j. gehuwd met Elisabeth Magits.

Anderzijds stonden als hoveniers bekend, om de tuinen van rijke herenhuizen te onderhouden.

Guillaume Decock, 40 j. gehuwd met Marie Hans

Jean Decock, 37 j. gehuwd met Anne Cath. Hermans.

Bartholomeus Groetaers, 47 j.

Jean Paenhuys; 46 j. gehuwd met Anne Verstappen en zoon Henry 16 j.

14 Knechten en meiden

=====

Om als knecht of meid in dienst te treden bij een vooraanstaande of bemiddelde familie moest men van goed gedrag en zeden zijn. Het waren immers posten van vertrouwen, die men zomaar niet aan iedereen toevertrouwde. Het werd als een eer beschouwd, om bij de ene of andere familie te mogen dienen, want eenmaal aanvaard maakten zij deel uit van deze familie en zulks voor vele jaren.

Hetzelfde gold niet voor tijdelijk personeel, gebruikt om allerlei werkjes op te knappen. Deze werden als een gewone werkmannen aanzien.

De studie over knechten en meiden is interessant zo men weet dat zij groten-deels de gedachten en belangen van hun werkgevers, met hart en ziel, deelden en dienden. Daarom willen wij hun hier vermelden achter de naam van hun baas.

In dienst van oud-griffier en rentenier Ant. Balth. Sweerts uit het Arendsnest

- Antoon Schoolmeesters, 25 j.

- Cath. Boets, 30 j.

Zij brachten geheime berichten over voor de Conspiratie

Bij weduwe Renier Lintermans uit d'Alcôve

- Jan Hans 25 j.

- Ida Vandenbempt, 21 j.

Bij notaris François Schepers

- Pierre Finoulst, 40 j.

- Jean Bt. Stockmans

- Ida Homblé, 26 j.

- Therese Bonjean 23 j.

Bij kerkmeester en herbergier Petro Falkenberg in St. Niklaas op de Houtmarkt.

- Marie Christine Wouters 25 j.

Bij apotheker Christien Mullez

- Constance Guillaume, 18 j.

Bij ex-Kanunnik Ant. Durbuto in 't Kapittelhuys

- Cath. Minet, 32 j.

Bracht berichten over voor de Conspiratie.

Bij landbouwer Pierre Medaerts

- Cath. Vandegeten, 25 j.

Bij kasseier Jean Bt. Nitelet

- Elisabeth Brasseur 27 j. (dochter van Baldewijn).

Bij notaris Jean Henri Lintermans uit de Nieuwstraat

- Elisabeth Sweerts 15 j. (dochter van Servaes)

Bij geneesheer Trudo Balth. Putzeys

- Therese Lorrent, 26 j.

Bij vrederechter Trudo Hubert Putzeys

- Cath. Paenhuys, 21 j.

Bij handelaarster wed. Houbar-Peeters

- Anne Marie Dupont 26 j.

Bij wed. Gentil-Soetermans

- Elisabeth Vandenhoeck, 28 j.

Bij ex-kanunnik Corradus TRitsmans, op de Plaats

- Anne Cath TRitsmans, 46 j.

Bij herbergier Nicolas Brieven, lokaal van de oude Regenten op de Plaats.

- Josephe Goddet, 25 j.

Bij smid Henry Clerinx

- Marie Louwies, 19 j.

Bij handelaar Pierre Lambert Vandermolen

- Caroline Bochet, 22 j.

Bij ex-kanunnik De Retenisse

Elisabeth Tritsmans, 46 j. vermeld als gouvernante.

Bij pastoor-deken Jan Hubert Sweerts, in de Pastorijstraat

Henry Vandermolen, in dienst van de Conspiratie.

Bij landbouwer Jacque Dotremont, de oude

- Anne Marie Pira, 20 j.

Bij metser Joseph Brasseur

- Joseph Sourou, 30 j meesterknecht.

Bij oud-gezworene François Vandermolen in 't Pannenhuis (huidig rusthuis)

- Jean Engels 32 j.

Bij "Pachter Boere" Servaes Sweerts, in de Nieuwstraat

- Gile Peeters, 33 j.
- François Poot; 44 j. (als werkman)
- Marie Preuveneers 24 j.

Bij handelaar en notabele Norbert Nijs

- Agnes Homblé 13 j.

Bij schrijnwerker Joseph Rouvroy

- Wauter Machiels 53 j als werkman.

Bij herbergier Jan Van Ongelegen

- Marianne Paenhuys 14 j.

Bij brouwer Francois Boulanger

Cath. Prinsmel 13 j. (dochter van Pierre)

Bij beenhouwer Dominick Dotremont

- Dorotheé Vandenbempt 23 j.

Bij not. en ex-schepen Joannes Van Nerum in 't Groothuys (Nieuwstraat)

- Jean Mertens 32j.

- Therese Carson 26 j. Bij de conspiratie betrokken.

Bij herbergier en gemeente-ontvanger Jean Henri Dewaelheyns in 't Nieuwhuys.

- Cath. Rhems 22 j.

Hielp deken Sweerts ontsnappen en bracht berichten over voor de Conspiratie.

Bij brouwer Franciscus Van Nerum (Nieuwstraat)

- Therese Lebeck 24 j.

Bode bij de Conspiratie

Bij schrijnwerker Bernard Hennin

- Libert Massart 25 j.

- Michel Jacobs 35 j.

- Cath. Jacobs 23 j.

Bij brouwer Jaques Ph. Van Nerum uit het Vijvershof (Nieuwstraat)

- Henry Hollogne 25 j.

- Cath. Saelmaeckers 20 j.

Bij het gezin Hans - Saemmaeckers

- Therese Quets 20 j.

Bij not. en Nat. Agent Jean Bt. Van Authaerden op de VRoente

- Marg. Ledent 29 j.

Overbrengster voor de Sansculotten.

Bij brouwer François Campinaire

- Therse Vanderstraeten

Bij brouwer Bernard Van Spinagin

- Therse Desmet 24 j.

In klooster der Beggaarden

- Jean Orban 24 j. (zoon van Henri)

Bij schrijnwerker Hieronimus Schuermans

- Jean Hans 23 j.

Bij landbouwer Pierre François Davidts

- Charler Dekleyn 17 j.

- Henri Vandenbempt 20 j.

Bij landbouwer François Preuvenier

- Libert Geerts 34 j.

- Charles Vandenbempt 25 j.

- Barbe Bronckaerts 20 j.

- Angèle Engelbos 18 j.

Bij landbouwer Bernard Collard

- Pierre Vandrei 30 j

- François Nys 15 j.

- Marie Therese Graulus 20 j.

Bij brouwer Dotremont

- Therese Boots 23 j.

Bij Brouwer Henry Coenegras op de Stoopkensstraat

- Joseph 32 j.
- Elisabeth Peeters 30 j.

Bij wed. Jacques Nys - Dumont

- Joseph Ensioul 30 j.
- Therese Cossen 21 j.

Bij landbouwer Jean Bt. Vanex

- Barbe Janssens 22 j.

Bij brouwer municipaal- agent Henri Nys

- Jean Bapt. Mannaers 26 j. Gebruikt door de Sansculotten.

Bij wed. J. Bt. Dumont-Vandermolen op de Stoopkenstraat (huidige brouwerij De Kluis)

- Jean Vandenbempt 30 j.
- Elisabeth Van Aerschot 24 j.

Bij landbouwer Petrus Vanhaegendoren

- François Hué 32 j.
- Anne Cat. Boots 29 j.

Bij landbouwer Arnold Bouvrier in de Paradijshoeve

- Marie Josephe Dague

Deze 21 knechten en 44 meiden in vaste dienst in de Cuype vormden een eigen gezelschap.

De oudste knecht was Wauter Machiels 53 j. en de jongste François Nys 15 j, de oudste meid was Elisabeth Tritsmans 46 j. en de jongste Cath. Prinsmel 13 j. In totaal waren er 50 huizen die personeel in dienst hadden.